

ICOMOS

DEN NORSKE NASJONALKOMITÉ

27.6.2002

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 Oslo

Deres ref.: 2002-458-K/thg/lla

Høring av NOU 2002:1 Fortid former framtid Utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Vi viser til Miljøverndepartementets (MDs) høringsbrev av 28.02.2002. Etter kontakt med MD har ICOMOS Norge fått oversendt kulturminneutvalgets utredning, slik at vi kan få gitt vår uttalelse til denne, for oss, viktige utredning. Da ICOMOS Norge opprinnelige ikke sto på høringslisten, tillater vi oss å gi en kort presentasjon av organisasjonen:

ICOMOS Norge er den norske seksjonen av den internasjonale organisasjonen, Rådet for kulturminner med sete i Paris. ICOMOS Norge ble stiftet i 1977 på initiativ av fagfolk innen kulturminnevern knyttet til Riksantikvaren. Organisasjonen er den eneste internasjonale organisasjonen som samler fagfolk og institusjoner som arbeider med kulturminnevern. ICOMOS har nasjonalkomitéer i 110 land og ca. 7000 medlemmer. I tillegg til nasjonalkomitéene har organisasjonen over 20 spesialist komitéer, og komitéen for polare kulturminner har sitt sekretariat i Norge. Norge har ca. 165 medlemmer med bakgrunn i 30 faggrupper fra jurister til arkeologer som alle arbeider profesjonelt med kulturminnevern. Organisasjonen er et viktig forum fordi den samler fagfolk i både det private næringsliv, frivillige organisasjoner og offentlig forvaltning.

ICOMOS er knyttet nært til UNESCO som rådgiver og er utførende organ for kulturminnesaker. Dette gjelder spesielt i forhold til Verdensarvkonvensjonen hvor ICOMOS uttrykkelig er definert som utfører og rådgiver sammen med IUCN og ICCROM, og hvor det inngås årlige avtaler mellom ICOMOS og UNESCOs verdensarvsenter og kulturavdelingen. ICOMOS Norge har på oppdrag fra Riksantikvaren gjennomført fem evalueringer av de norske verdensarvsteder.

ICOMOS har fra sin etablering arbeidet med å formulere normative retningslinjer (Venice Charter) for fagfolk og andre beslutningstakere i kulturminnespørsmål. De viktigste chartre og guidelines er nylig publisert samlet og lagt ut på internett. Det siste viktige dokumentet i den sammenheng er Etske retningslinjer for kulturminnevern.

ICOMOS Norge, c/o Riksantikvaren P.B. 8196 Dep, 0034 Oslo, tlf. 67504207
e-post: axel.mykleby@mnal.no eller icomos@online.no

Kommentarer til høringsdokumentet

ICOMOS Norge har valgt å konsentrere høringsuttalelsen sin om de temaer som vi anser som mest relevante for oss som en interesseorganisasjon for fagfolk, knyttet til en større internasjonal organisasjon. Vi vil derfor referere til kapitler og temaer i utredningen fremfor de spørsmål MD har reist i brev av 28.02.02

Kapittel 2 - Kulturminner og kulturmiljøer - hvilke verdier representerer de? og kapittel 3 - Visjon, mål, strategier for en ny kulturminnepolitikk:

I kapittel 2 fremheves verdier knyttet til kulturminner og kulturmiljøer, og i kapittel 3 presenteres visjonen og målene til utvalgets flertall. Visjonen for framtidens kulturminnepolitikk er "Kulturminner og kulturmiljøer – kilder til opplevelse, utvikling og verdiskaping".

I disse kapitlene skrives det mye om opplevelsesverdier og bruksverdier, men lite om kunnskapsverdier. I den grad utredningen sier noe om kunnskapsverdier, er dette indirekte. Et så sentralt begrep innen kulturminnevernet som *autentisitet* er overhode ikke nevnt i omtalen av kulturminnenes verdi. Utredningen kan oppfattes dit hen at "ekspertenes" og fagfolkenes arbeid betyr svært lite i det fremtidige kulturminnevernet. Slik ICOMOS Norge ser det er kunnskap, enten den er av akademisk/intellektuell art eller personlig/lokalt overført, helt sentral for å kunne skape interesse og engasjement i kulturminnevernet.

ICOMOS Norge vil sterkt fraråde at det i en ny kulturminnepolitikk skal legges overdreven vekt på opplevelses- og bruksverdier på bekostning av kulturminnenes kunnskapsverdier. Et kulturminnes eller kulturmiljøes verneverdi vil i stor grad ha sammenheng med dets kunnskapsverdi. Kulturminneverdier som Norge er forpliktet til å ivareta gjennom chartre og internasjonale avtaler, er ikke problematisert i utredningen. NOUen overser for eksempel Maltakonvensjonen der autentisitet og kunnskapsverdier blir tillagt stor vekt. Internasjonale avtaler og chartre som Norge har sluttet seg til, bør legges som rettesnor for den videre kulturminnevernspolitikken.

Man skal ikke glemme at de store nasjonalskattene som Norge i dag viser frem som severdigheter og identitetsskapende kulturminner, ikke ble reddet av det brede lag av amatører, men av få entusiaster og eksperter.

Kapitel 6 – Frivillig arbeid:

I innledningen defineres frivillig arbeid som "innsats fra frivillige organisasjoner, ad hoc grupper og enkeltpersoner". Til tross for denne brede definisjonen kommer mangfoldet og forskjellene blant de frivillige organisasjonene i Norge dårlig frem, f.eks. frivillige organisasjoner for profesjonelle og ikke-profesjonelle.

Det skilles heller ikke mellom frivillige organisasjoner og annet frivillig arbeid. Dette er et savn i en utredning hvor holdningen til frivillig er så klart positiv.

Frivillig innsats er, og har alltid vært, en sentral og viktig forutsetning for å ta vare på kulturminnearven i Norge. ICOMOS Norge gir derfor sin fulle tilslutning til utvalgets uttalelse om at organisasjoner må få arbeidsvilkår som stimulerer til kreativitet, engasjement og rekruttering. I tillegg til gode økonomiske støtteordninger forutsetter økt engasjement fra frivillige organisasjoner at de får interessante arbeidsoppgaver.

Meningsfylt og engasjerende kulturminnevernarbeid må vanligvis tilrettelegges og kvalitetssikres av eksperter. Utredningen har ikke tatt opp dette forholdet. I den forbindelse burde utredningen i større grad ha drøftet og nyansert synet på hvilke type oppgaver som kan egne seg for de frivillige organisasjonene.

Frivillig arbeid bør etter ICOMOS Norges syn være et tillegg til offentlig forvaltning, ikke en erstatning, både mht. håndverk, planlegging og kontroll. Kunnskap er en viktig forutsetning også i det frivillige arbeidet, i tillegg til interesse. Det er derfor nødvendig at også frivillige organisasjoner må dokumentere faglig kunnskap, for å være utfører eller rådgiver innen fagfeltet kulturminnevern. Det må utarbeides rutiner og verktøy som sikrer kvalitet og utfører det potensialet som kan ligge i frivillig arbeid.

For å lette frivillige organisasjoners arbeid bør det legges opp til færre rapporteringskrav for tildeling av driftstilskudd og prosjektstøtte, og de krav som stilles må være mer fleksible. ICOMOS Norge foreslår at rapporteringer forenkles, for eksempel ved at det utarbeides standardiserte skjemaer - og at statlige instanser kan samordne sine kontrollspørsmål i et skjema.

Frivillighet bør i enda større grad knyttes til eierskap enn det utredningen gjør og ikke til frivillighet i form av organisasjoners gratisarbeid (dugnad). Regelmessig og håndverksmessig godt vedlikehold fra eiernes side vil gjøre de store dugnadsløftene unødvendige.

ICOMOS Norge gir også sin tilslutning til utvalgets forslag om at midler til budsjettstøtte både kan hentes fra offentlige budsjetter og fra det fremtidige kulturminnefondet. Se for øvrig vår merknad under kapitel 9.

Kapitel 9 Styrking av de økonomiske virkemidlene:

9.2.2 Kulturminnefond

ICOMOS Norge anbefaler at forslag om organisering av et fremtidig kulturminnefond bør skje på bakgrunn av et større internasjonalt materiale enn de to fond som er nevnt i kulturminneutvalgets utredning. Vi anser The Hague Club (A corporated body of European Foundation Directors) som en viktig kilde til vurdering og utforming av et norsk kulturminnefond. Organisasjonen har 25 medlemmer, fond og stiftelser, i 11 europeiske land, som gir støtte til kulturminnevern. Et fremtidig norsk kulturminnefond må også kunne gi støtte til internasjonalt arbeid med kulturminnevern.

Vi ber om at ICOMOS Norge får eventuelle forslag til utforming av kulturminnefondet til høring. Vi anser det som særdeles viktig at det av forslaget kan sees hvor mye av fondets avkastning som skal gå til å administrere og drive selve fondet, og hvor mye som vil gå til konkret støtte til forskjellige tiltak. Den vesentligste delen av fondets midler bør gå til privateide kulturminner. I den forbindelse er det viktig at fondets styre i like stor grad rekrutteres av private og organisasjoner som fra offentlig forvaltning eller profesjonelle politikere.

Kapittel 11.6 Kulturminnerelatert utdanning

De privatpraktiserende innen kulturminnevern har merket seg at den offentlige forvaltning ikke har funnet former for samarbeid om grunn- og etterutdanning. Det er et stort udekket behov for oppdatering av kunnskap og utveksling av erfaring. Den offentlige forvaltning bør i større grad utvide sin referanseramme til å omfatte frivillige organisasjoner, utdanningssteder og privat praktiserende for sammen å kunne utvikle fagutdannelser innen kulturminnevern som dekker det enorme behovet som finnes i dag. Oppdatering av kunnskap i form av kortere kurs og informasjonsmøter for dem som ikke er i sentral offentlig forvaltning – særlig de private – bør vektlegges. Det er meget viktig at det finnes et tilstrekkelig stort tilbud av fagekspertiser som kan dekke etterspørselen fra både private og det offentlige i fremtiden. Dette kan bare skje ved etablering av en utdanning hvor det legges aller største vekt på kvalitet. I dag er det en katastrofal mangel på konservatorer innen de forskjellige spesialfelt, kulturminneforvaltere og spesialhåndverkere.

Utdanningstilbudet bør utvikles til å bli like godt som i de nordiske nabolandene, men det må også legges vekt på utveksling mellom landene i Europa og den 3. verden. Vi kan for eksempel minne om at ICOMOS Norge startet det internasjonale trekonserveringskurset som ble holdt for tiende gang i år.

Kapittel 13 - Internasjonalt samarbeid på kulturminnefeltet generelt og utviklingsarbeidet spesielt:

I kapittel 13 gjennomgås Norges internasjonale kulturminnesamarbeid knyttet opp mot konvensjonene og kulturminnerettens utviklingssamarbeid. Selv om de overordnede rammene på feltet er godt gjennomarbeidet og handlingsrettet, er aktivitetsnivået likevel beskjedent. Utvalgets flertall foreslår en del tiltak for å styrke innsatsen både inne og ute.

Dette er anbefalinger som ICOMOS Norge i stor grad slutter seg til. Vi vil videre anbefale at frivillige organisasjoner i større grad trekkes inn i dette arbeidet. De tiltak som blir foreslått fra utvalgets flertall for å styrke innsatsen i Norden, i Europa og i resten av verden, bør også omfatte frivillige organisasjoner. Det bør tilrettelegges for en mest mulig direkte kontakt mellom frivillige og offentlige organisasjoner, av type by til by samarbeid, uten for mange styrende mellomledd eller overbygninger.

NORAD og Riksantikvaren initierte på 1980-tallet et samarbeid der kulturminnevernet ble trukket inn i norsk bistandsarbeid. Dette var tidlig sett i internasjonal sammenheng, og Norge var på mange måter et foregangsland på dette området. Denne arbeidet ser beklageligvis ikke ut til å ha utviklet seg videre i samme retning og grad som fagmiljøet vårt mener det er behov for. Utvalgets forslag om at en eller flere av de store bistandsorganisasjonene skal stimuleres til å velge kulturminnevern som et av sine arbeidsområder, kan bidra til å motvirke denne tendensen. Her er det viktig at det ikke bare samarbeides med offentlige institusjoner, men at man ser på muligheten innenfor de profesjonelle frivillige organisasjonene, universiteter, høyskoler, institutter og private firmaer.

Kapittel 13.2 – kulturminner i konfliktområder

I fjor etablerte, på initiativ av ICOMOS Norge, de fire internasjonale organisasjonene for kulturminnvern (ICOMOS), arkivene (ICA), bibliotekene (IFLA) og museene (ICOM) en Blue Shield komité. Denne komitéen har som vesentligste oppgave å påvirke fagmiljøer og myndigheter til å følge opp Haag-konvensjonen om beskyttelse av kulturverdier under væpnet konflikt. Komitéen arbeider med å fremme respekt for kulturverdier og tiltak i fredstid som kan bidra til å motvirke skader på kulturminner. Blue Shield komitéen arbeider for ratifisering av Haag-konvensjonens andre protokoll. Opplæring av fredsbevarende styrker på dette område er også et viktig mål som komiteen arbeider for.

ICOMOS Norge ber om å bli tatt med i det videre arbeidet som skal føre frem til en stortingsmelding og at vi i fremtiden regnes som en høringsinstans mht nasjonale og internasjonale spørsmål om kulturminnvern.

Med vennlig hilsen
ICOMOS Norge

Axel Mykleby
President